

FORUM

delle Camere di Commercio dell'Adriatico e dello Ionio
of the Adriatic and Ionian Chambers of Commerce
Gospodarskih Komora Jadransko-jonskog područja

Women's entrepreneurship
of the Adriatic and Ionian Area

VI. KONGRES ŽENSKOG PODUZETNIŠTVA JADRANSKO JONSKE REGIJE

3.-4. STUDENOG 2011

Split (Hrvatska)

Šesti kongres ženskog poduzetništva jadransko jonske regije na temu "Networking: umrežavanje – instrument rasta i konkurentnosti" održan je 3.-4. studenog 2011 u Splitu (Hrvatska) u sjedištu Hrvatske gospodarske komore Županijske komore Split.

Tajništvo i organizacija:

Organizaciju kongresa ženskog poduzetništva preuzela je Hrvatska gospodarska komora Županijska komora Split u suradnji s Forumom gospodarskih komora Jadransko jonske regije, tajništva Foruma i okruglog stola za žensko poduzetništvo. Kongres je organiziran pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske Ive Josipovića, uz potporu Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva Republike Hrvatske i Hrvatske udruge poslovnih žena „Krug“.

Države članice Foruma – sudionice Kongresa:

Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Italija, Srbija

Države ne-članice Foruma sudionice Kongresa:

Republika Makedonija

Sudionici:

Kongres je bio vrlo, poglavito uspješan zbog aktualnosti teme kongresa. Sudjelovalo je više od stotinu žena poduzetnica iz zemalja Jadransko jonske regije.

TIJEK RADA KONGRESA

Program je otvoren izlaganjem predsjednice Foruma AIC, udruge Krug i Gospodarske komore Split, Jadranke Radovanić, dogradonačelnika Jure Šundova, predsjednice provincije Ancone, Patrizije Casagrande Esposto, predstojnice Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske Helene Štimac Radin, predstavnice Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva Jasminke Keser te župana Splitsko dalmatinske županije, Ante Sanadera.

Predsjednica je, sukladno temi ovoga kongresa, naglasila veliku važnost umrežavanja poduzetnica i stvaranje jake mreže radi poboljšanja aktivnosti poslovnih žena te je izvijestila sudionike o rezultatima prethodnih kongresa. Predsjednica je, nadalje, izvijestila i o naporima koji se ulažu u realizaciju buduće Jadransko jonske makroregije.

Među ostalim je rečeno da je Vlada Republike Hrvatske za razdoblje 2010-2013 odobrila Strategiju razvoja poduzetništva i Akcijski plan za implementaciju iste, dostupan na web stranici Ministarstva gospodarstva Republike Hrvatske.

Helena Štimac Radin, predstojnica Ureda za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske, izvijestila je o novoj strategiji za ravnopravnost spolova za razdoblje 2011-2015, koja uključuje neke uredbe s ciljem bolje realizacije ravnopravnosti spolova, smanjenje stope nezaposlenosti žena poticanjem osnivanja ženskih tvrtki i razvojem ženskog poduzetništva te poticanjem samozapošljavanja.

Jasminka Keser, predstavica Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva predstavila je aktivnosti Ministarstva te iznijela statističke podatke o fondovima predviđenima za žensko poduzetništva. Samo u 2011, Ministarstvo je unutar svojih aktivnosti odobrilo sredstva potpore u iznosu od 11 milijuna Kuna.

Na glavnoj sesiji na temu „Stvaranje mreže za budući razvoj“ , profesorica Daša Draginić s Ekonomskoga fakulteta u Splitu, na interaktivnoj je radionici razgovarala sa sudionicama o iskustvima umrežavanja.

(Izvešće profesorice nalazi se u prilogu završnoga dokumenta).

Mary Ann Rukavina Cipetić je predstavila GTF, „Regionalni centar za ravnopravnost spolova“. Govorila je o eliminaciji diskriminacije žena na radnom mjestu i u društvu općenito, te naglasila da je misija Centra pomagati pri upošljavanju žena i davati potporu ženskom poduzetništvu, posebice na području jugoistoka Europe.

Luciana Frontini je, u ime Foruma AIC, govorila o prednostima umrežavanja kao svjesnoga načina vođenja i organizacije posla, pri čemu se interakcija i razmjena smatraju dodanom vrijednošću. Umrežavanje treba promatrati u kontekstu aktivnosti u kojima sudjeluju žene koje upravljaju sudbinom tvrtki. Frontini je, osim toga, predstavila mogućnost ugovornoga rada unutar mreže, novi model koji je razvila Gospodarska komora iz Ancone kako bi, u potpunosti uvažavajući njihove autonomne specifičnosti, potaknula udruživanje tvrtki, s ciljem integriranja resursa i projektnih aktivnosti.

Ovakvi ugovorni oblici u skladu su s talijanskim zakonima i omogućuju umrežavanje tvrtki iz različitih gospodarskih sektora prevladavajući koncept teritorijalnosti karakterističan za klastere. Ove tvrtke imaju lakši pristup stranim tržištima, veću sposobnost inovacije te time postaju konkurentnije.

Drugi dan kongresa posvećen je pregledu i prisutnosti ženskih tvrtki na području Jadransko jonske regije te pregledu aktualne situacije s prezentacijom najboljih primjera ženskih tvrtki s ovoga područja.

✓ Italija

Luciana Frontini je, temeljem podataka Opservatorija za žensko poduzetništvo Unioncamere Italija, izvijestila o tome da broj ženskih tvrtki u Italiji stalno raste unatoč tome što ova država trenutno prolazi kroz duboku strukturnu krizu. Od mjeseca lipnja 2010 do lipnja 2011 broj ženskih tvrtki se popeo na 9.815 sa stopom rasta od 0,7%.

Posebno je značajan rast broja ženskih tvrtki u regiji Marche; i to za 1,3%. Najrazvijeniji sektori su trgovina na veliko i na malo, poljoprivreda, uslužne djelatnosti i ugostiteljstvo. Najzastupljeniji pravni oblik je oblik obrta, iako je primijećen porast i drugih oblika, kao što je društvo s ograničenom odgovornošću, konzorciji i zadruga.

✓ **Bosna i Hercegovina**

U Bosni i Hercegovina, prema podacima koje je iznijela gđa Željana Bevanda iz Gospodarske komore Federacije Bosne i Hercegovine te prema izvješću gđe Mirjane Dinek iz Udruge inicijative žena Bosne i Hercegovine, još uvijek ne postoji baza podataka o ženskom poduzetništvu, ponajviše stoga što većina tvrtki nije niti registrirana, ali i zbog vrlo kompleksnoga postupka registracije tvrtke. Rečeno je da ne postoji konkretna strategija za razvoj ženskoga poduzetništva, kao ni plan potpore istom.

✓ **Crna Gora**

Mirjana Paunović iz Udruge poslovnih žena Crne Gore je predstavila relativno mladu Udruhu (www.poslovnazena), osnovanu 2009 koja sada broji 50 poduzetnica.

✓ **Republika Makedonija**

Valentina Disoska, predsjednica Udruge poslovnih žena FYROM/Republike Makedonije je također potvrdila nepostojanje strategije za razvoj ženskoga poduzetništva za svoju zemlju. Postojeći zakoni i kreditne linije za potporu ženskoga poduzetništva nisu zadovoljavajući.

Potrebno se suočiti još s problemom „sive ekonomije“ i nedovoljne pripremljenosti žena za upravljanjem vlastitom tvrtkom.

Gđa Savka Todorovska, predsjednica Nacionalnoga vijeća za ravnopravnost spolova FYROM/Republike Makedonije koji danas broji 106 ženskih tvrtki istaknula je da ne postoji konkretna strategija za razvoj ženskoga poduzetništva.

✓ **Hrvatska**

Udruhu poslovnih žena Hrvatske “Krug” predstavila je potpredsjednica Udruge, Dragica Jerkov. “Krug” postoji već 15 godina, a trenutno ima 7 ogranaka. Ovakav model decentralizacije predstavlja izvrstan rezultat i uspješan način rada. Članicama su imenovani mentori za razne sektore i aktivnosti s ciljem pružanja potpore poduzetničkim inicijativama. “Krug” danas na području Republike Hrvatske ima 200 članica s registriranih 20.000 tvrtki i 30.000 obrta kojima upravljaju žene. Gđa Jerkov je izvijestila o postojanju nacionalne strategije za poticanje ženskoga poduzetništva, akcijskoga plana i postojanju baze podataka. Ujedno je ukazala i na pad povjerenja među ženama. Potpredsjednica smatra da bi upravo rad u mreži, ali i veći angažman institucija, mogao biti ispravan način da se vrati poljuljano povjerenje.

Predstavljene su sljedeće tvrtke:

Sonja Perić “M. & T. doo” – Hrvatska

Jany Hansel “NGO Deša Dubrovnik” – Hrvatska

Vesna Rusić “Re Crafts” - Srbija

Adele Pirro "Future Consulting di Pirro Adele" - Italija

Violeta Tadin "Elementa Laborum Standard doo" - Hrvatska

Ana Mijan "Csj – Centar za učenje stranih jezika Split " - Hrvatska

ZAKLJUČCI

Razmjena iskustava i prijedlozi izrečeni na kongresu, potvrdili su neodgodivu i snažnu potrebu da se, uz redovite oblike poslovne suradnje, posegne za umrežavanjem kao novim fleksibilnim i modernim instrumentom suradnje ženskih tvrtki, neovisno o pravnom obliku istih. Umrežavanje potiče procese razvoja i rasta ženskoga poduzetništva. Ova nova alternativna metoda rada i suradnje predstavlja transnacionalnu mrežu koja nadilazi nacionalne granice, istodobno jamčeći stručnost i autonomne specifičnosti.

Predsjednica Jadranka Radovanić je istaknula da Forum predstavlja operativnu polugu gospodarskoga sektora Makroregije, koja će, nadamo se, uskoro biti službeno priznata. To je posebno važno za sektor maloga i srednjeg poduzetništva s obzirom da isti predstavlja okosnicu gospodarskih aktivnosti Europe.

Tema networkinga, kojoj je kongres posvećen, pokazuje se iznimno važnom u trenutku kada sinergija i umrežavanje postaju uobičajena praksa transnacionalnoga upravljanja Jadransko jonskoga bazena.

Patrizia Casagrande Esposto, predsjednica provincije Ancona potvrdila je u tom smislu da "propulzivna uloga gospodarskih komora i javnih tijela predstavlja potrebno institucionalno jamstvo za osiguravanjem instrumenata reciprociteta mreže žena. Ova je inicijativa znala odgovoriti na rastuću potrebu za interakcijom poduzetnica poradi poboljšanja stručnih kompetencija u različitim proizvodnim sektorima, predstavljajući važan instrument kompetitivne prednosti u europskom kontekstu s tendencijom rapidnih promjena.

Kongres je potvrdio potrebu nastaviti s ovim načinom rada kako bi se pogodovalo poglavito razmjeni pozitivnih iskustava, prakse rada u mreži te potrebe za međusobnim poticajima i potpori ženskoga poduzetništva.

Sudionice kongresa su istaknule važnost organizacije budućih kongresa jer isti predstavljaju mogućnost susreta i upoznavanja, razmjene prijedloga, informacija i povezivanja, ali i socijalizacije poduzetnica.

Mjesto održavanja sljedećega kongresa utvrdit će se temeljem prijedloga koje pristignu Tajništvu Foruma. Sudionice kongresa su pozvane registrirati se preko web stranice Okruglog stola za žensko poduzetništvo Foruma AIC posvećene upravo ženskom poduzetništvu: <http://womeninbusiness.forumaic.org> te da prihvate Povelju o društveno odgovornom poslovanju.

Povatak: Zahvale i Zabilješka s panel diskusije profesorice Daše Draginić s Ekonomskoga fakulteta u Splitu

Sa zadovoljstvom donosimo dojmove sudionica kongresa:

- "Zahvaljujemo se na gostoprimstvu i izražavamo divljenje za organizaciju i provedbu skupa. Želimo vam puno sreće i uspjeha u budućem radu." *Neira Delić, Metalurški institut Kemal Kapetanović, Univerzitet u Zenici*

- " Htela bih da zahvalim za mogućnost koju ste nam pružili da budemo deo ovog kongresa, koji za nas predstavlja veliku mogućnost u vezi umrežavanja i saznanja informacija.(...) Nadam se da će naša suradnja uroditi plodom, koji će da bude od zajedničke koristi za ekonomsko jačanje ne samo nas poduzetnica, već i celokupnog regiona".
Valentina Disoska, predsjednica Udruženja poslovnih žena Makedonije

- " Zahvaljujem se na iskrenoj dobrodošlici na 6. jadransko-jonski kongres poduzetnica u Splitu. Svaki novi susret (...) motiviše, te potiče na savlađivanje prepreka na polju osnaživanja ženskog poduzetništva. Jako me obradovalo kad sam u zaključcima prošlogodišnjeg V. kongresa iz Međugorja videla ime svoje zemlje i svoje reči u zaključcima kongresa, a Privredna komora Srbije postala pridružena članica Foruma AIC. Hvala Vam!!!" *Prof. Vesna Rusić, Klaster za revitalizaciju starih zanata u Srbiji*

- " Štogod vam kazala, puna sam utisaka, naravno lijepih, pozitivnih. Uistinu želim da nastavimo druženje i stvorimo praksu dobre suradnje."

- "... Još uvijek sam pod utiscima koje sam tamo stekla. Toliko sam se lijepo družila i upoznala (...) te predivne žene koje su pune energije i snage i svaka želi da pomogne koliko god može. To me zaista raduje i jedva čekam neku novu priliku da se sretnemo i družimo." *Mirjana Paunović, predsjednica Asocijacije poslovnih žena Crne Gore i direktorica Pamarka*

- " Čestitam na odlično organiziranom Kongresu te vrlo zanimljivoj i korisnoj temi koju ste odabrali. ,, Ana Mijan, direktorica Centra za strane jezike Split

- " Vratila sam se puna dojmova sa 6. kongresa poduzetnica jadransko-jonskog područja u Splitu. Posebno me impresionirala, između ostalog, besprijekorna organizacija skupa, na zaista vrlo visokoj razini." *Miranda Bralić-Pavia, HGK Županijska komora Rijeka*

- " Zahvaljujem se od srca na (...) krasnoj i prijatnoj organizaciji konferencije".
Antonija Cvetković, direktorica Alsi more d.o.o., Opatija

„Iskustva umrežavanja – s kim i kako? koristi i prepreke?“

Mr.sc. Daša Draginić –Ekonomski fakultet Split

Zabilješka s panel diskusije

U najširem smislu, „networking“ podrazumijeva mrežu poznanstava pojedinca - njegovu umreženost u neformalne i formalne, osobne i profesionalne grupe, odnosno udruženja. U užem smislu, poslovno umrežavanje je proces uspostavljanja međusobno korisnih odnosa s drugim poslovnim ljudima, potencijalnim klijentima, partnerima i ostalim pojedincima ili organizacijama koji mogu doprinijeti poslovnom razvoju i uspjehu. Zbog svog značaja, umrežavanje predstavlja „društveni kapital“ osobe i organizacije, koji raste i stvara nove vrijednosti ukoliko se njime uspješno upravlja – raznovrsnost članova mreže i snaga veza, važnije su od broja.

Stoga je u okviru Kongresa na temu „Umrežavanje – jedan od instrumenata uspjeha“, pored ostalih aktivnosti, provedena i panel diskusija „Iskustva umrežavanja – s kim i kako? koristi i prepreke?“, koju je vodila mr. sc. Daša Draginić sa Ekonomskog Fakulteta u Splitu. Među sudionicima Kongresa, njih 101 iz Hrvatske, Italije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Srbije i Makedonije, poduzetnice su bile zastupljene u omjeru od 50%.

Panel diskusija rezultirala je određenim saznanjima, no, još važnije, potakla je razmišljanje o mogućnostima poboljšanja umrežavanja:

- a) Dok su poduzetnice svoje umrežavanje ocijenile kao donekle dobro i zadovoljavajuće, ostali sudionici/ce procijenili su umrežavanje poduzetnica kao nezadovoljavajuće / slabo i donekle dobro.
- b) Poduzetnice su kao članove svojih mreža, odnosno način umrežavanja navele: uključivanje u različita društvena i poslovna udruženja žena; stvaranje kontakata i odnosa s državnim institucijama i ministarstvima, komorama i strukovnim udruženjima, lokalnim vlastima i institucijama; formalno i neformalno udruživanje s dobavljačima, kupcima / korisnicima i konkurencijom, te lokalnim poduzetnicima/ ama; uključivanje ili suradnju s različitim neprofitnim / nevladinim / humanitarnim udrugama; te održavanje obiteljskih i prijateljskih odnosa / veza.
- c) Istaknuta je potreba za: daljnjim jačanjem međusobnog (formalnog i neformalnog) povezivanja među poduzetnicama, njihovom jačom, dubljom i širom poslovnom suradnjom; proaktivnim pristupom umrežavanju s potencijalnim poslovnim partnerima; obostranim otvaranjem za češću i bolju suradnju poduzetnika/ca i znanstvenih institucija. Također je preporučeno aktivnije, ciljano korištenje različitih stručnih skupova i medija, posebice interneta kao najmoćnijeg alata današnjeg umrežavanja.
- d) Kao glavne koristi umrežavanja istaknute su: dostupnost i razmjena informacija; pomoć u rješavanju različitih zakonskih i stručnih pitanja / problema; jače zastupanje vlastitih / zajedničkih interesa; povećanje konkurentnosti (zadovoljavanje zahtjeva većih kupaca, smanjivanje

troškova...); dobivanje preporuka koje otvaraju „vrata“ i nove prilike za dobivanje poslova, ali i za daljnje širenje / jačanje mreže; osobno obogaćivanje i zadovoljstvo stjecanjem novih poznanstava i prijateljstava.

- e) Među preprekama za umrežavanje prepoznate su sljedeće: manjak vremena (okupiranost obiteljskim i poslovnim obvezama); nepostojeće ili nedostupne baze podataka o poslovnim subjektima; nepovjerenje i strah od konkurencije; nedostupnost i nerazvijena poslovna kultura i tradicija umrežavanja / suradnje.

Saznanja koja su tijekom panel diskusije sabrana i sistematizirana trebala bi poslužiti za osvještavanje internih (pojedinačnih i zajedničkih) snaga i slabosti, potencijala i ograničenja, te vanjskih prilika i prijetnji, kako bi, temeljem istih, daljnje aktivnosti (pojedinačne i zajedničke) dovele do poboljšanja umrežavanja poduzetnica.

Pri tome treba imati na umu da je cijeli naš život (i posao) protkan interakcijom i razmjenom vrijednosti kojima međusobno zadovoljavamo različite potrebe (životne, privatne i poslovne, materijalne i nematerijalne). A kako bi interakcija i razmjena bile uspješne, odnosno zadovoljile potrebe svih uključenih strana, treba imati na umu izreku *Z. Ziglara* „Najbolji način da od drugog dobiješ što želiš jest da mu pomogneš da on dobije što želi.“